

Provinciedeel Digitale Democratie Noord-Holland

Overheden staan voor grote uitdagingen zoals de energietransitie, de decentralisaties in het sociaal domein en de aanstaande invoering van de Omgevingswet. Deze uitdagingen raken aan de directe leefomgeving van inwoners. Zij kunnen daarom niet slagen zonder de directe betrokkenheid van inwoners. Daarom denken medeoverheden actief na over de vraag hoe inwoners invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming over en uitvoering van deze opgaven.

Langzaam aan gebruiken steeds meer (lokale) overheden in de besluitvorming ook digitale instrumenten om inwoners en betrokkenen zeggenschap te geven. Deze mogelijkheden van de 'digitale democratie' hebben de potentie om een grotere groep inwoners op inclusieve wijze deel te laten nemen aan besluitvorming binnen de lokale of provinciale democratie. Daarnaast kunnen deze digitale vormen uitkomst bieden voor de problemen die abrupt zijn ontstaan als gevolg van de coronacrisis. Fysieke bijeenkomsten zijn de komende periode lastiger te organiseren; digitale participatiemiddelen bieden de oplossing.

Samen aan de slag

De uitdagingen in Noord-Holland zijn complex, de wens van inwoners tot meer zeggenschap is steeds duidelijker aanwezig, en de noodzaak tot digitaal participeren is door de coronacrisis hoger. Daarom het voorstel tot de provinciedeel Digitale Democratie Noord-Holland.

Met de 'Provinciedeel Digitale Democratie Noord-Holland' zet de Provincie Noord-Holland met Noord-Hollandse gemeenten de volgende stap op het gebied van digitale democratie. De lokale democratie wordt in de breedte versterkt door meer en diverse groepen inwoners de mogelijkheid te bieden betrokken te zijn. Dit wordt ondersteund door Democratie in Actie (BZK/VNG)

Daarom dit voorstel van Democratie in Actie om samen met de provincie Noord-Holland de krachten te bundelen om Noord-Hollandse gemeenten en de provincie zelf op een efficiënte en doordachte manier te laten werken met digitale participatiemiddelen.

In dit voorstel wordt de inhoud van de provinciedeel nader uitgewerkt. Hier wordt onder andere ingegaan op de meerwaarde, opschaling en organisatie. Dit voorstel vormt de basis voor een gesprek met de provincie Noord-Holland en de gemeenten om de Provinciedeel verder aan te scherpen.

De mogelijkheden en meerwaarde van een eigen digitaal participatieplatform

Inwoners laten steeds vaker van zich horen, ook digitaal. Voor gemeenten en provincie is er dan ook nut en noodzaak deze democratische geluiden te benutten en een passende plek te geven. Digitale participatie heeft sinds de coronacrisis een hoge vlucht genomen en kent vele vormen. Zo kun je inwoners informeren over of laten meedenken met plannen voor de herinrichting in de wijk middels een videobelsessie of webinar. Een andere vorm is het voorleggen van keuzes middels een digitale peiling en/of forumfunctie waarop men argumenten kan aandrazen en met elkaar in gesprek. Maar inwoners worden niet alleen digitaal geraadpleegd of gevraagd te adviseren. Er zijn er ook gemeenten die het gehele besluit bij de inwoners leggen via een digitaal platform. Bijvoorbeeld door hen budgetten te laten verdelen voor de wijk op basis van eigen ideeën. Kortom, digitale participatie kent vele vormen en mogelijkheden, die kunnen worden aangepast aan de lokale situatie.

Democratie in Actie biedt ondersteuning aan overheden die aan de slag willen, of dat reeds zijn, met digitale participatie op procesontwerp, instrumentenkeuze en uitvoering. Zie onder andere:

- [Inspiratiegids digitale participatie](#)
- [Servicepunt digitale participatie](#)

Door structureel digitale participatie toe te passen als overheid benut je de collectieve kennis van de samenleving, kom je tot kwalitatief betere besluiten en daardoor verhoog je het draagvlak voor het uiteindelijke voorstel of besluit. Het toevoegen van het digitale kanaal aan je participatiemix kent dus veel voordelen. Zoals geschetst, is daar een palet aan instrument voor. De keuze verschilt per situatie en is afhankelijk van onder andere de beleidsfase, het doel en de ruimte voor inwoners. Er zijn meerdere digitale platformen die een veelvoud aan functionaliteiten hebben die in verschillende situaties ingezet kunnen worden. Een digitale (open source) participatietool zoals [OpenStad](#) kan in iedere fase worden ingezet. Bijvoorbeeld bij het helder krijgen wat inwoners belangrijk vinden (agendavorming), het indienen van plannen (beleidsvorming) en het verdelen van middelen of kiezen van een plan (besluitvorming). Door hier een eigen titel en lay-out aan te geven wordt het een herkenbaar platform waar inwoners terecht kunnen om hun advies te geven of mee te besluiten over zaken in hun omgeving.

Om het voor gemeenten aantrekkelijk te maken om 'in te stappen' en de meerwaarde van de provinciedeal tastbaar te maken wordt direct ingezet op het bekend maken van de deelnemers met het palet aan instrumenten. Van informeren tot laten besluiten van inwoners. Ook wordt er een leerkring gestart om kennis uit te wisselen tussen experts, ervaringsdeskundigen en collega's van andere overheden die meer of minder ervaren zijn met digitale participatie. Zo wordt onder andere ingegaan op een goed procesontwerp. Daarnaast wordt gewerkt aan het in gebruik nemen van een eigen digitaal platform. Bijvoorbeeld OpenStad, waarmee in de gemeenten Amsterdam en Haarlem al ervaring is opgedaan. Deze tool kan in alle beleidsfasen worden ingezet. Zie de [keuzewijzer E-tools](#).

Opschaling

Met de provinciedeal bundelen meerdere overheden de krachten om elkaar maximaal te laten profiteren van de meerwaarde van digitale participatiemiddelen. Voor opschaling moet wel aan een aantal eisen voldaan worden, als we het (redelijkerwijs) mogelijk willen maken voor gemeenten en de provincie om aan de slag te gaan met digitale participatie. Deze eisen komen voort uit evaluaties¹ van de Proeftuin Digitale Democratie.

- **Gemeenten moeten niet (te) zwaar belast worden**
In de praktijk is gebleken dat het opstarten en uitvoeren van een digitaal participatietraject veel tijd, geld en inspanning kost. Veel (kleine) gemeenten hebben vaak niet voldoende tijd, geld en mankracht om dit zelf te doen. Het inzetten van digitale middelen wordt laagdrempeliger met een provinciaal netwerk, kennisuitwisseling en ondersteuning.
- **Gemeenten moeten gestimuleerd, begeleid en (technisch) ondersteund worden**
De combinatie van de beperkte beschikbaarheid van capaciteit en geld, en het ontbreken van een 'vliegwiel' zorgt er al snel voor dat digitale democratie 'iets erbij' wordt. Het behouden van momentum in de ontwikkeling van een digitaal participatietraject is belangrijk, en vereist een sturende en ondersteunende partij, zoals de provincie.
- **Politiek en bestuurlijk draagvlak is cruciaal voor digitale participatietrajecten**
Bij het experimenteren met digitale participatietrajecten ontstaan soms verlamdende discussies met de raad en het college over de wenselijkheid van deze trajecten. Door provinciebreed werk te maken van digitale participatie ontstaat er een context van willen

¹ Evaluatierapporten:

(1) 'In gesprek over 'aan de praat': Beleving van de proeftuin Digitale Democratie door adviesbureau E:M+MA
(2) Evaluatie, lessons learned en maatregelen, Vernieuwde aanpak 2019, Proeftuin Digitale Democratie door ICTU

(3) Adviesrapport Doorontwikkeling Proeftuin Digitale Democratie Aanbevelingen strategie en aanpak 2020/21 door ICTU

meedoen. Bestuurlijk- en politiek draagvlak is een van de succesfactoren voor het goed borgen van digitale participatie, en de uitkomsten ervan, in de eigen organisatie.

Met deze provinciedeel is een gezamenlijke aanpak van provincie, gemeenten en Democratie in Actie uitgedacht om op een efficiënte en doordachte manier te gaan werken met digitale participatiemiddelen. Er wordt gezamenlijk gestreefd naar het ontlasten van de Noord-Hollandse gemeenten, het beschikbaar stellen van de nodige begeleiding en ondersteuning, en het creëren van bestuurlijke steun.

Waarom de provincie en de gemeenten samen?

De gemeenten en de provincie gaan samenwerken in een actief werk- en leertraject, onder leiding van een aan te stellen projectleider (welke extern of intern wordt geworven door de provincie en de deelnemende gemeenten). Zij bundelen hun beschikbare tijd, geld en capaciteit om de belasting voor individuele gemeenten te spreiden. Het inzetten van een projectleider zorgt voor de onmisbare stimulans, begeleiding en coördinatie van (technische) ondersteuning die ervoor zorgen dat gemeenten niet afhaken. Daarnaast is een projectleider vanuit de provincie goed gepositioneerd om samen met de provinciale bestuurders politieke en bestuurlijke steun in de gemeenten te verwerven en te behouden.

Wat houdt een provinciedeel concreet in?

- Er wordt een leer- en werkgroep opgericht bestaande uit de provincie Noord-Holland, (minimaal) acht Noord-Hollandse gemeenten, en een projectleider. In leer- en werkbijeenkomsten leren en werken de provincie en de gemeenten gezamenlijk aan eigen digitale participatietrajecten. De projectleider geeft de bijeenkomsten vorm aan de hand van de behoeften van de deelnemende partijen. Bij Democratie in Actie (VNG/BZK) en partners, zoals [Netwerk Democratie](#), is expertise beschikbaar om bij te dragen aan deze leerkringbijeenkomsten. In andere provincies wordt tijdens de bijeenkomsten o.a. ingegaan op:
 - Goede (digitale) participatie. Het belang van een goed procesontwerp
 - Functionaliteiten en mogelijkheden van het digitale platform
 - Technische inrichting en beheer
 - Oog voor inclusie, representativiteit en toegankelijkheid digitale participatie
- Onder begeleiding van de projectleider formuleren de provincie en de gemeenten een vraagstuk dat zich leent voor een digitaal participatietraject. Daarbij organiseren zij een projectteam, en maken zij de benodigde tijd en middelen vrij in de eigen organisatie. Als dit gereed is gaat de gemeente/provincie aan de slag met het eigen platform.
- De projectleider bewaakt het proces en stimuleert de voortgang, realiseert en verzorgt de ondersteuningsbehoeften van gemeenten en provincies. (Aangegeven in het [groen](#)).
- Democratie in Actie ondersteunt de projectleider in het vormgeven van de leer- en werkbijeenkomsten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de landelijk opgedane kennis van de afgelopen twee jaar (o.a. van de Proeftuin Digitale Democratie). Daarnaast wordt het netwerk van experts en ervaringsdeskundigen tijdens de werkbijeenkomsten benut.

Wat wordt er van de deelnemers verwacht?

Wat moet iedereen in menskracht en kennis (zeker voor het technische deel) beschikbaar hebben?

Van de Provincie Noord-Holland verwachten wij:

Benodigd	Specificering
Gezamenlijke inzet van medewerkers (projectleider, medewerkers met contacten in de regio, ondersteuning bij kenniskring)	0,8/1 fte
Financiële bijdrage	Minimaal 25.000,- cofinanciering
Politieke steun	De deelnemende partijen wordt verzocht om zich te committeren aan de borging van digitale participatiemiddelen in de eigen organisatie. Bestuurlijke steun in de eigen organisatie is daarvoor van belang.

- **Een projectleider:** wij verwachten van de provincie dat zij de verantwoordelijkheid neemt voor het vinden van een invulling voor de rol van projectleider in de voorgestelde aanpak. Deze projectleider speelt een cruciale rol in de uitvoering van de provinciedeal, waardoor basiskennis van het onderwerp (burgerparticipatie) en ervaring met projectleiderschap onmisbaar zijn voor de invulling van deze positie.
 - De benodigde inhoudelijke kennis omtrent burgerparticipatie en projectleiderschap is vereist;
 - enige technische affiniteit en/of technische basiskennis is een pré.
- **Financiële bijdrage:** minimaal 25.000,- cofinanciering (Democratie in Actie investeert ook minimaal 25.000,-. Wanneer er door beide partijen meer wordt geïnvesteerd gaan de deelname kosten per gemeente omlaag. Bij meer deelnemende gemeenten gaan de individuele kosten ook omlaag vanwege de spreiding van lasten).
- **Politiek commitment:** Van de provincie wordt verwacht dat ze zich committeert aan het borgen en inzetten van digitale participatie-instrumenten in de eigen organisatie. Bestuurlijke steun van gedeputeerde(n) en/of de Commissaris van de Koning is daarvoor van belang.

Van de deelnemende Noord-Hollandse gemeenten verwachten wij :

Benodigd	Specificering
Verplicht	
Projectverantwoordelijke ('Product Owner')	0,4/0,6 fte
ICT ondersteuning eigen gemeente	0,3 fte
Communicatie inzet eigen gemeente	0,3 fte
Politiek commitment	Committeren van wethouder aan het borgen van digitale participatiemiddelen in de eigen gemeenten.
Aangeraden	

Organiseren interne begeleidingscommissie: • Raadsleden • Wethouder • Afdelingshoofd • Griffier • Participatiemedewerker, opbouwwerker, sociaal werker	Interne begeleidingscommissie die dient als klankbordgroep en het beter borgen en uitvoeren van (digitale) participatieprocessen in de organisatie. Geadviseerd wordt de genoemde personen hierin op te nemen. Uren inzet naar eigen inzicht, maar wordt niet groot verwacht. Circa 2u per maand.
Financiële bijdrage	Van de gemeente wordt een bijdrage tussen de 8000,- en 10.000,- gevraagd (afgaande op deelname van 8 tot 10 gemeenten. Bij meer gemeenten gaan de individuele kosten omlaag).

- **Een project-verantwoordelijke:** Wij verwachten van deelnemende gemeenten dat zij één persoon leveren (**0,4/0,6 fte**) als contactpersoon en hoofdverantwoordelijke voor de uitvoering van de provinciedeel in de gemeentelijke organisatie.
 - Van deze persoon is inhoudelijke kennis en ervaring op het gebied van burgerparticipatie vereist; en ervaring met projectleiderschap is een pré.
- **Ondersteuning vanuit de organisatie:**
Wij verwachten van de deelnemende gemeenten dat zij hun organisatie ter beschikking stellen ter ondersteuning van de project-verantwoordelijke. Het is raadzaam de volgende ondersteuning voor de projectleider te organiseren²;
 - **ICT'er/functioneel beheerder**
Omdat het gaat om een nieuw digitaal kanaal dat toegevoegd wordt aan de al bestaande kanalen zoals gemeentelijke website, burgerportaal en dergelijke, is betrokkenheid vanuit ICT zeer relevant. Afhankelijk van het gehalte waarin de gemeente zelf verantwoordelijkheid neemt over het beheren van een digitaal platform of dit uitbesteed, is een software-ontwikkelaar, functioneel beheerder en ondersteuning van de gemeentelijke servicedesk/ICT heel waardevol.
 - **Communicatieadviseur**
De inzet van digitale participatiemiddelen is één en al communicatie: zowel intern als extern. Daarom is een communicatie-adviseur (of –medewerker) die betrokken wordt in het projectteam onmisbaar. De communicatieadviseur heeft zicht op welk type communicatie en inhoud past bij welk type vraagstuk en soort doelgroep. Ook tijdens en na de campagne(s) speelt communicatie een belangrijke rol bij het aanhaken van de interne organisatie en de inwoners in de gemeente.
- **Politiek commitment:** Van de deelnemende partijen wordt verwacht om zich te committeren aan het borgen van (digitale) participatietrajecten in de eigen organisatie. Opvolging van de uitkomsten is afhankelijk van de casus en kaders die zijn gesteld. Het moet duidelijk zijn voor de deelnemende gemeenten (en de provincie) dat (de uitkomst van) het digitale participatietraject een grote invloed kan hebben op de vertrouwensrelatie tussen inwoners en de gemeente.
- **In de schil om het projectteam heen is het aan te raden om in elk geval de volgende personen/rollen te betrekken:**

² Zie de handreiking 'Digitale Democratie in de Praktijk' (Democratie in Actie, 2019)

Wethouder en betreffend afdelingshoofd

Binnen de gemeentelijke organisatie is het aan te raden om de wethouder als politiek verantwoordelijke en het afdelingshoofd als ambtelijk verantwoordelijk nauw aan te haken op de inzet aangaande digitale participatie.

Raadsleden en griffier

Het betrekken van raad en griffier voorafgaand aan het participatieproces is sterk aan te bevelen: hoe groter het draagvlak, hoe beter de inzichten van de inzet van digitale middelen voor participatie kunnen zijn. De raad en griffier zijn immers kernspelers in de vertegenwoordiging van inwoners. Denk ook aan de wethouder met de relevante portefeuille (burgerzaken, participatie, democratisering) en betrokken afdelingshoofd.

Participatiemedewerker/ deskundige en sociaal werker/ opbouwwerker

Samen met een betrokken collega die weet wat er speelt in de wijk, zoals een sociaal werker, jongerenwerker, opbouwwerker of betrokken wijkteam kan het online participatieproces inhoudelijk goed vormgegeven worden. Deze personen hebben goed zicht op welke vragen inwoners hebben, wat hen bezighoudt, welke knelpunten er potentieel zijn, waar ze zich beter gehoord zouden willen voelen. Vooraf aan het proces kan samen worden gekeken naar geschikte vraagstukken en communicatiemethoden. Ook tijdens het proces kunnen bijvoorbeeld wijkteams de rol van aanjager en trekker op zich nemen.

- **Financiële bijdrage:** Deelname aan de Provinciedaal Digitale Democratie Noord-Holland vraagt een financiële bijdrage voor hosting, servicekosten (helpdesk bij vragen) en installatie, waarvan een deel van de kosten eenmalige aansluitkosten zijn. Voor de Provinciedaal, waar gedurende 6 tot 9 maanden met een eigen platform aan de slag wordt gegaan, komt dit neer op tussen 8000,- tot 10.000,- per gemeente. (Bij minimaal 8 gemeenten).

Democratie in Actie levert:

Benodigd	Specificering
Expertise digitale democratie	Invliegen van experts en praktijkvoorbeelden bij leerkring bijeenkomsten en ad hoc vragen vanuit gemeenten.
Projectondersteuning	Beleidsmedewerker Democratie in Actie (à 0,3 fte) ondersteunt de provinciale projectleider en legt verbanden met experts, brede ondersteuning van het programma Democratie in Actie
Financiële bijdrage	Minimaal 25.000,-

- **Expertise in leernetwerk:** Tijdens de leer- en werkgroep bijeenkomsten worden de lessen uit de proeftuin en praktijkvoorbeelden gedeeld door experts en ervaringsdeskundigen. Door het netwerk van (digitale) participatie-experts van Democratie in Actie wordt toegemoet gekomen aan de kennisbehoefte van gemeenten. Ook bij ad hoc vragen wordt zo snel mogelijk een expert beschikbaar gesteld die op participatie- en/of technisch gebied de betreffende gemeente(n) verder kan helpen.

- **Projectondersteuning:** Een beleidsmedewerker fungeert als verbindende schakel met de provinciale projectleider om verdere ondersteuning door Democratie in Actie mogelijk te maken. Ook is deze projectondersteuning te benutten bij het voorbereiden en organiseren van de leer- en werkgroep bijeenkomsten. Tot slot legt de projectondersteuning de verbinding met andere samenwerkingsverbanden in Noord-Holland vanuit Democratie in actie.
- **Financiële bijdrage:** Om de technische kant van digitale participatie instrumenten op orde te krijgen is een financiële investering nodig. Samen met de provincie wordt hierin (grotendeels) voorzien door een cofinanciering. Er wordt 25.000,- van beide partijen voorgesteld. Afhankelijk van het ambitieniveau kan dit aangepast worden.

Wat zijn de verwachte uitkomsten van de Provinciedeel Digitale Democratie?

(‘Deelnemers’ zijn zowel de Provincie Noord-Holland als Noord-Hollandse gemeenten)

- De deelnemers hebben na afloop een (eerste) digitaal participatietraject in de eigen gemeente tot een succesvol einde gebracht
- De deelnemers beschikken na afloop over de benodigde kennis en ervaring om in de toekomst zelfstandig digitale participatietrajecten te organiseren in hun eigen organisatie.
- De deelnemers beschikken na afloop over een digitaal participatieplatform dat ze daarna naar eigen inzicht kunnen inzetten.
- De deelnemende gemeenten zijn na afloop bereid om opgedane kennis en ervaringen van de Provinciedeel actief te delen met andere Nederlandse overheden. Democratie in Actie organiseert deze kennisdeling.